

UOT 94

TÜRKİYƏDƏ HƏRBİ ÇEVRİLİŞLƏR

Leyla Kərim qızı Nəbiyeva
Bakı Dövlət Universiteti
leyla_88@yahoo.com

Açar sözlər: *Türkiyə, Hərbi çevriliş, Demokrat Partiyası, Konstitusiya, ABŞ*

Türkiyə Cümhuriyyəti qurulduğu gündən burada 27 may 1960-cı il, 12 mart 1971-ci il, 12 sentyabr 1980-ci illərdə hərbi çevrilişlər və çevrilişə cəhdlər baş vermişdir. Bu çevrilişlərin və çevrilişə cəhdlərin hər biri ölkədə müəyyən dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Demokratik həyatdakı ilk çevriliş 1960-cı ilin 27 mayında oldu ki, bu da cümhur başkanı Adnan Menderes və Demokrat Partiyası üzvlərinin edamı ilə nəticələndi. Eyni zamanda 1924-cü il Konstitusiyası yeni bir Konstitusiyaya ilə əvəz edildi. 12 mart 1971-ci il hərbi çevrilişi isə memorandum xarakterli müdaxilə hesab edilir. Həmin gün hökumət ləğv edilməsə də, yeni rəhbərlik təqdim edildi və beləliklə, bu memorandum Türkiyə tarixinə ikinci çevriliş olaraq daxil oldu. 1980-ci il çevrilişi də ölkədə yeni bir Konstitusiyanın qəbul edilməsi ilə nəticələndi. Bu zaman bütün partiyalar bağlandı.

ВОЕННЫЕ ПЕРЕВОРОТЫ В ТУРЦИИ

Лейла Набиева

Ключевые слова: *Турция, Военный переворот, демократическая партия, Конституция, США*

Со дня учреждения Турецкой Республики, 27 мая 1960 года, 12 марта 1971 года, 12 сентября 1980 года были предприняты военных переворотов и попытки переворотов. Каждый из этих переворотов и попыток привел к изменению в стране. Первым переворотом в демократической жизни стал 1960-й переворот, который привел к свержению Демократической партии со смертью президента Аднана Мендереса и членов ДП. В то же время вместо конституции 1924 года была принята новая конституция. Вмешательство в 12 марта 1971 года является как меморандумом. В этот день Ассамблея не была отменена, но было введено новое руководство для правительства. Этот

меморандум написан в истории Турции как второй переворот. Военный переворот 1980 года также привел к принятию новой конституции и нового совета. Все политические партии были закрыты в результате переворота 1980 года.

MILITARY COUPS IN TURKEY

Leila Nabieva

Key words: *Turkey, Military coup, Democratic party, Constitution, USA*

During the Cold War period, on the day of the establishment of the Republic of Turkey, on May 27, 1960, on March 12, 1971, on September 12, 1980, military coups and coup attempts were launched. Each of these upheavals and attempts led to a change in the country. The first coup in democratic life was the 1960th coup that led to the overthrow of the Democratic Party with the death of President Adnan Menderes and members of the DP. At the same time, instead of the constitution of 1924, a new constitution was adopted. Intervention on 12 March 1971 is a memorandum. On this day, the Assembly was not abolished, but a new guide for the government was introduced. This memorandum was written in the history of Turkey as a second coup. The military coup of 1980 also led to the adoption of a new constitution and a new council. All political parties were closed as a result of the 1980 coup.

Türkiyə Cümhuriyyəti qurulduğu vaxtdan etibarən 27 may 1960, 12 mart 1971, 12 sentyabr 1980-ci il hərbi çevrilişlərinin şahidi olmuşdur. Bu çevrilişlərin və cəhdlərin hər biri ölkədə müəyyən dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Demokratik həyatdakı ilk çevriliş 1960-cı ilin 27 mayında oldu ki, bu da cümhur başkanı Adnan Menderes və Demokrat Partiyası üzvlərinin edamı ilə nəticələndi. Eyni zamanda 1924-cü il Konstitusiyasının yerinə yeni Konstitusiya qəbul edildi. 12 mart 1971-ci il hərbi çevrilişi isə memorandum xarakterli müdaxilə hesab edilir. Həmin gün hökumət ləğv edilməsə də, yeni rəhbərlik təqdim edildi və beləliklə, bu memorandum Türkiyə tarixinə ikinci çevriliş olaraq daxil oldu. Daha çox xəbərdarlıq xüsusiyyətində olan bu memorandum ikinci çevriliş olaraq Türkiyə tarixinə yazıldı. 1980-ci il hərbi çevrilişi də yeni bir Konstitusiyanın qəbulu və yeni bir məclis qurulması ilə nəticələndi. 1960-cı ilə nəzərən 1980-ci il çevrilişində bütün siyasi partiyalar

bağlanmış, 1983-cü il seçkilərinə qədər dövlət hərbi rejimdə idarə olunmuşdur. 1980-ci il çevrilişi Türkiyə Cümhuriyyəti tarixində son çevriliş olaraq qeyd edilir.

27 may 1960-cı il hərbi çevrilişi: Son illərdə Türkiyə ilə ABŞ arasındakı münasibətlərdə bəzi problemlər meydana gəlməyə başladı. Bu illərdə Türkiyə ABŞ-dan aldığı maddi yardımları öz istədiyi kimi istifadə etmək istəsə də, ABŞ-dan buna etiraz gəlirdi və tələb olunurdu ki, bu yardımlar ancaq iqtisadi yönümdə istifadə olunmalıdır. Türkiyə xarici işlər Nazirliyinin baş katibi Melih Esenbel öz çıxışlarının birində bildirdi ki, ABŞ Türkiyənin istehsalını azaldıb, inkişaf sürətini aşağı salmaq istəyir. Ölkənin sənayeləşməsinə və hətta inşa edilməkdə olan su anbarlarına qarşı çıxır. Ancaq buna baxmayaraq, Adnan Menderes başlanan projətləri tamamlamaq istəyirdi. Bu da Türkiyənin iqtisadi inkişafı üçün əhəmiyyətli idi. Menderes hökumətinin 1945-ci ildə ABŞ-dan yeni borc istəməsi rədd cavabı ilə sonlandı. Səbəb kimi isə kənd təsərrüfatının yetəri qədər inkişaf etmiş olması, göstərilən sahələrə yatırımların edilməməsi, Türkiyəyə qoyulan tələblərin yerinə yetirilməməsi və s. göstərildi, eyni zamanda 1958-ci ilə qədər Türkiyənin bütün kredit tələblərinin rədd ediləcəyi bildirildi [11, s.140]. Bu illərdə Türkiyə ilə ABŞ arasında gərginlik yaradan səbəblərdən biri də xaşxaş istehsalı oldu. Amerika Türkiyədə istehsal olunan xaşxaşın narkotik maddə kimi Amerikaya gətirilməsinə etiraz edərək Türkiyədən bunun istehsalının dayandırılmasını tələb etdi. Bu tələb 1959-cu ildə Vaşinqtonda keçirilən CENTO-nun yığıncağı zamanı Menderesə bildirildi. Lakin Menderes buna etiraz etdi [11, s.224].

Bu hadisələrdən sonra Adnan Menderes və Xarici İşlər naziri Fətin Rüştü Zorlu Türkiyənin xarici siyasətinə ABŞ təsirinin azaldılmalması qərarına gəldilər. ABŞ-ın Türkiyəni bu qədər sıxışdırmasından narahat olan Menderes SSRİ ilə münasibətləri az da olsa düzəltmək qərarına gəldi və onun Moskvağa səfəri planlaşdırıldı. 1960-cı ilin iyul ayında Menderesin Moskva ziyarətindən əvvəl ABŞ-a bu haqda xəbərdarlıq edildi. Lakin, ABŞ bu xəbəri normal qarşılıyırımı kimi görünsə də, Menderesin planlaşdırılan Moskva ziyarətinin qarşısının alınması istiqamətində addımlar atdı. Çünki ABŞ tərəfindən soyuq müharibənin tam gücü ilə davam etdirildiyi bir vaxtda NATO-nun əsaslı üzvlərindən birinin Moskva ilə dialoqa girməyə çalışmasının başqa ölkələrə də mənfi təsiri ola bilərdi [6, s. 183].

14 may 1950-ci il seçimləri türk demokratiya tarixinin miladı hesab olunur. Qansız, döyüşsüz bir seçim nəticəsində Demokrat Partiyası iqtidara gəldi [10 s. 38]. Lakin Demokrat Partiyası 1960-cı il 27 may çevrilişinə qədər 10 il hakimiyyətdə olduğu müddətdə müxalifətə gəldiyi zaman verdiyi vədləri unutdu və ən çox üstünlüyü iqtisadi inkişafa verməyə başladı. Bu partiyanın hakimiyyətdə olduğu müddətdə müxalifətə və mediaya qarşı bir çox anti-demokratik hərəkətlər edildi. Belə ki, səlahiyyətlər məhdudlaşdırıldı, müxalifət

partiyası olan CHP-nin maliyyəsi alınaraq dövlət xəzinəsinə qatıldı [1, s.177-215].

Bu illərdə Demokrat Partiyasının dini icmalar ilə də münasibəti korlanmağa başlamışdı. Saidi Nursi adlı dini birləşmə tərəfdarları təqib edilir, həbs olunurdular. Bu şəraitdə isə DP həm müxalifətin tənqidinə tuş gəlir, həm də tələbə çıxışlarının artmasına səbəb olurdu. Müxalifət “iqtidar din ilə siyasəti qarışdırır” deyər çıxışlar etməyə başladı. Digər tərəfdən isə Türkiyədə gizləndə çevriliş hərəkatları formalaşır. Bir tərəfdə hökumət əleyhinə çıxışlar başlamış, digər tərəfdə isə ABŞ və NATO qurumlarına işləyən əsgər və zabitlər mövcud rejimə qarşı gizlin tədbirlər görür, insanları mitinqlərə səsləyirdilər. ABŞ bu hərbcilərə qarşı heç bir tədbir görmürdü. 1957-ci ildə olan Eyzenhauer anlaşmasına əsaslanan 5 mart 1959-cu il müqaviləsinə də məhəl qoyulmadı. Bu anlaşmaya görə Orta Şərqdə kommunizm hücumuna məruz qalan bir ölkə tələb etdiyi təqdirdə ABŞ ölkəyə silahlı yardım etməli idi. Həmin müqavilənin birinci maddəsinə görə Türkiyəyə olunan hər hansı bir hücum zamanı ABŞ hər cür lazımı yardımı göstərəcəkdə. Hər hansı hücum dedikdə, burada tələbə hərəkatı və ya gizlin aparılan hər hansı bir fəaliyyət də nəzərdə tutulurdu. 27 may hadisələrindən az əvvəl 19 may 1960-cı ildə, hansı ki, artıq hökumət əleyhinə çıxışlar davamlı olaraq başlamışdı: ABŞ ilə yeni bir müqavilə imzalandı ki, bu müqavilə yenə də hər hansı bir təhlükə zamanı ABŞ-in ölkəyə müdaxilə ixtiyarını artırır. Ancaq yenə də Türkiyədə baş verən bu hadisələr zamanı ABŞ əvvəlcədən məlumatlı olduğu halda çevriliş xəbərdarlığını Menderesə bildirmədi və beləcə də Türkiyədə hökumətin hadisələrin qarşısını almaq üçün ABŞ-dan yardım tələb etmək imkanı da olmadı [9, s. 667].

Ölkənin iqtisadiyyatı pisləşdikcə Demokrat Partiyasının siyasəti daha da sərtləşirdi. DP və CHP mitinqlərində artıq ixtişaşlar çıxmağa başladı. DP CHP-nin fəaliyyətini müxtəlif yollarla məhdudlaşdırmağa çalışırdı. Yaşanan bu hadisələrdən sonra müxalifətə yönəlmiş bəzi tədbirlər almaq istəyən DP 18 Aprel 1960-cı ildə CHP-nin fəaliyyətinin araşdırılması üçün təhqiqat komissiyası yaradılması haqqında göstəriş verdi. Yaradılan bu komissiyaya qarşı Ankarada tələbə çıxışları başladı. Çıxışlar artdıqca iqtidarın siyasəti daha da sərtləşirdi. Baş verən bu hadisələri ABŞ yaxından izləyir, lakin qarşısının alınması üçün heç bir tədbir görülmürdü. Bəzi mənbələrə görə, 1950-ci illərin sonlarına yaxın ABŞ DP hökumətindən narazı qalmağa başlamış, bu səbəbdən 27 may çevrilişinə heç bir reaksiya verməmiş, çevrilişin qarşısının alınması üçün Türkiyəyə yardım etməmişdir. Hətta bu çevrilişin baş verməsindən razı qalmışdır [11, s.131].

1960-cı ilin ilk aylarından etibarən universitet tələbələrinin hökumətə qarşı çıxışları başladı. Komissiya tərəfindən ciddi rejim elan edildi. Bir neçə universitet bağlandı və hökumət əleyhinə çıxış edən bir çox insan həbs edildi. Məclisin təhqiqat komissiyasının qurulması qərarı Ankarada 28-29 aprel

hadisələrinə səbəb oldu. Bu zaman hərbi məktəb və digər universitetlərin tələbələri Kızılay meydanında mitinqə başladılar. Yaralanan və ölənlər oldu. Bu səbəbdən bu hadisə xalq arasında “Qanlı cümə” adlandırıldı. Türkiyədə baş verən bu hadisələr artıq ABŞ-ı da narahat etməyə başladı və burada Adnan Menderesin sərt siyasəti tənqid olundu.

1960-cı ilin 27 may günü ordu idarəetməni ələ keçirdikdən sonra universitet müəllimlərindən ibarət bir quruma Kontitusiya hazırladılar və qurucu məclisdən keçirdilər. Ölkənin idarə edilməsi mövzusunda iki fikir var idi: bunlardan biri hakimiyyəti CHP-yə verib, hərbiçiləri geri göndərmək, ikincisi isə Türkiyədə bir neçə ölkələrdə olduğu kimi hakimiyyətin bir müddət hərbiçilərin əlində qalması və hərbi rejimdə idarə edilməsi idi. Ancaq ikinci fikir “Soyuq müharibə”nin davam etdiyi bir dövrdə qərb tərəfindən qəbul edilməyəcəkdi [6, s.43]. Belə bir şəraitdə, 1966-cı ilin hakim qərarı ilə TBMM tərəfindən vəzifəsinə son verilənə qədər Cemal Gürsel bütün vəzifələri yerinə yetirə biləcək bir lider olmuşdu.

27 may çevrilişi ordunun qiyamından çox Demokrat Partiyasının siyasətinə qarşı edilmiş əks hücum xarakteri daşıyırdı. Türkiyədə sosial və iqtisadi vəziyyət bir ara müəyyən qədər düzəlsə də, yenə də bir sıra siyasi gərginliklər yaşanırdı və buna görə də Türkiyə artıq hər 10 ildən bir siyasi çevrilişlər baş verəcək bir dövrə qədəm qoyurdu. 27 may çevrilişi tərəfdarları radio və televiziyalarda çıxışlar edərək, məqsədlərini açıqlayırdılar. Onlar partiyaları çıxılmaz vəziyyətdən qurtarmaq, sərbəst seçkilər keçirtmək və iqtidar olan partiya dövləti təhvil vermək kimi məqsədlər irəli sürürdülər. Cemal Gürsel məqsəd olaraq “Türkiyədə demokratiyanın yenidən qurulması”nı irəli sürürdü. Yeni seçki qanununun hazırlanmasından sonra idarəçilik xalqın sərbəst seçiminə veriləcəkdi. Bütün partiyaların seçkilərdə iştirakı nəzərdə tutulurdu [8, s.250].

1971-ci il martın 12-də Türkiyədə hərbi memorandum qəbul edildi. 1971-ci ildəki müdaxilə üsulu 27 may 1960-cı ildən fərqli şəkildə oldu və türk Silahlı Qüvvələrinin İdarə Heyəti iyerarxik (bütöv bir sistemin hissələrinin aşağıdan yuxarıya təbəçilik əlaqəsi əsasında düzümü, yerləşməsi) bir formada davranaraq, hökumətə yönəlmiş bir memorandum hazırlayaraq bunu cumhurbaşkanına, senat rəhbərinə göndərdi və eyni zamanda milli kanal TRT radiolarında oxutdurdu [5, s. 223-224]. Oxunan bu bildirişdə üç əsas mövzu var idi: 1. Parlament və hökumət hakimiyyətə gəldiyi gündən ölkəmizi qardaş döyüşləri, sosial və iqtisadi narahatlıqlar, anarxiya bürümüşdür. İctimaiyyət Atatürkün bizə hədəf verdiyi müasir sivilizasiya səviyyəsinə çatmaq ümidini itirmişdir; 2. Türk millətinin problemlərini atatürkçü bir görüşlə ələ alacaq, inqilab qanunlarını tətbiq edəcək və qanunları demokratiya çərçivəsində tətbiq edəcək bir hökumət qurulmasına ehtiyac vardır; 3. Bunlar yerinə gətirilməyəcəyi təqdirdə Türk Silahlı Qüvvələri qanunların ona verdiyi Türkiyə

Cümhuriyyətini qorumaq vəzifəsini yerinə yetirərək, idarəçiliyi birbaşa ələ almağa qərarlıdır [4, s. 19].

Bu hadisələr qarşısında Dəmirəl hökuməti bildirdə istəniləyi kimi və hər hansı bir əks reaksiya göstərmədən vəzifəsindən ayrıldı. Bundan belə bir qərara gəlmək olar ki, Süleyman Dəmirəl bu işin heç bir çevriliş olmadan həll olunmasını istəmişdir. Əks təqdirdə 9 mart 1971-ci ildə Hərbi Hava Qüvvələri rəhbəri Batur və Quru Qüvvələri rəhbəri Gülərin başçılığı ilə keçirilən iclasdan da görüldüyü kimi, ehtimal olunan bir çevriliş 27 may 1960 çevrilişindən daha bəzər və qəddar olacağını göstərirdi. Çünki gedən hazırlıqlar o yönümlü idi və Dəmirəl bunun fərqlində idi. 12 mart hadisəsi ilə Türk Silahlı Qüvvələri demokratik rejimə birbaşa bir müdaxilə etmədilər. Bildiriş ilə istənilən mövcud Ədalət Partiyası hökumətinin istefası və parlament içindən bütün partiyaların qatılması ilə bir milli razılaşma hökumətinin qurulması idi. Bildirişdə, eyni zamanda, əgər hökumət istefaya getməsə, Türk Silahlı Qüvvələrinin birbaşa idarəçiliyə əl qoyacaqları bildirilirdi [5, s.230-231]. Süleyman Dəmirəlin istefasından sonra, Cümhuriyyət Halk Partisindən (CHP) anidən istefa etdirilən Nihat Erim baş nazir vəzifəsinə gətirildi [3, s.1].

1980-ci ilin 12 sentyabr hərbi çevrilişi: 1980-ci il 12 sentyabr gecə saat 03:00 da əsgərlər hərəkətə keçərək, əvvəlcədən onlara verilmiş hədəfləri ələ keçirməyə başladılar. TRT və poçt binaları tutuldu. Ciddi qarşıdurma olmadı. Kənan Evren televiziya və radioda çıxış edərək ordunun idarəçiliyə bütünlüklə əl qoyduğunu bildirdi. İndi isə sıra ən kritik qərara gəlmişdi. Baş nazir və digər liderlərin taleyi necə olacaqdı? İki seçim var idi: ya edam ediləcəklər, ya da sürgünə göndəriləcəklər. Kənan Evren öz çıxışında bildirdi ki, edam qərarı verilməsi üçün ona müraciətlər olunur, lakin o, 27 may çevrilişindən sonrakı edamları nümunə göstərərək bildirdi ki, indi o edam olunmuş siyasətçilərə büstlər, heykəllər tikirik. Beləliklə, ikinci versiya tətbiq edildi. Süleyman Dəmirəl və Bülənt Ecevit səhəri gün Hamzakoy deyilən yerə sürgünə göndərildilər [3, s.185-186]

Dövlət başçısı, heyət başçısı və milli təhlükəsizlik şurası başçısı Kənan Evren 16 sentyabr 1980-ci il tarixdə etdiyi mətbuat açıqlamasında çevriliş hərəkətinin məqsədlərini belə ifadə edirdi: 1. milli birliyi qorumaq; 2. anarxiya və terrorun qarşısını alaraq, əhəlinin can və mal təhlükəsizliyini təmin etmək; 3. dövlət nüfuzunu qorumaq; 4. sosial barış, milli anlayış və bərabərliyi təmin etmək; 5. sosial ədalətə, fərdi haqq və hüriyyətlərə, insan haqlarına əsaslanan Cümhuriyyət rejimini qurmaq; 6. və nəhayət, yetəri bir müddətdə qanuni işləri tamamlayıb yenidən sivil idarəni təsis etmək.

12 sentyabr çevrilişi iştirakçılarının ABŞ-ın iradəsi ilə hərəkət etdiklərinin, heç də Türkiyənin beynəlxalq mənafeyini güdmədiklərinin ən açıq və müzakirəsiz bir göstəricisi də Yunanıstanın NATO-nun hərbi qanadına geri qayıtması və bunu da Kənan Evren və tərəfdaşlarının təmin etməsi idi. K.Evren

12 sentyabrdan sonra 16 sentyabr 1980-ci ildə keçirdiyi mətbuat açıqlamasında bir jurnalistin “Türkiyə-Yunanistan münasibətlərinin indiki vəziyyəti haqqında nə düşünürsünüz” sualına: - “Yunanistanın NATO ittifaqına geri dönməsi üçün hər cür səy göstəriləcəkdir” - deyə cavab verməsi ilə 12 sentyabr çevrilişçilərinin bundan sonra yürüdəcəkləri siyasət aydın şəkildə görsənirdi. Çox keçmədən Yunanistan NATO-ya geri qayıtdı və Türkiyə veto (ləğv etmə) haqqından istifadə etməyərək, buna mane olmadı. Daha əvvəl NATO-dan çıxmış olan Yunanistanın geri qayıda bilməsi üçün bütün ölkələrin buna razılıq verməsi lazım idi. Ölkələrdən hər hansı birinin buna etiraz edəcəyi təqdirdə Yunanistan NATO-ya qayıda bilməyəcəkdi. Ancaq onun qayıtması ABŞ-ın istəyi idi [11, s.195-196].

Ümumiyyətlə, Türkiyədə bu zamana qədər baş vermiş çevrilişlərdə ABŞ-ın təsiri və rolunu göstərən başqa işarələr də var idi. Məsəl üçün, adətən çevrilişlərdən əvvəl hava qüvvələri komandiri Amerikaya gedərdi. 1971-ci ildə Muhsin Batur, 1980-də isə Tahsin Şahinkaya belə bir ziyarətlər etdilər. Bir də CIA Türkiyə mütəxəssisi Paul Henz Karterə “Sizin uşaqlar çevrilişi etdilər” deyərək bir bildiri göndərmişdi. Eyni zamanda Türkiyədəki amerikalı səlahiyyətli şəxslər öz vətəndaşlarının can və mal varlıqlarını qoruya bilmək üçün çevrilişdən əvvəl onlara xəbərdarlıq etmişdilər. ABŞ-ın çevrilişdən sonrakı reaksiyası da bütövlükdə müsbət oldu. Bundan sonra iki ölkə arasındakı münasibətlər yaxşılaşdı [6, s.164].

Demokratiyanı, parlament sistemini hər fürsətdə müdafiə edən ABŞ bu ideyalar üçün hərbi çevriliş etməkdən çəkinmədi və Türkiyədə baş vermiş bu çevriliş də simpatiya ilə qarşıladı. Türkiyədə baş verən çevrilişdən bir il əvvəl Polşada baş verən çevriliş şiddətlə qınayan və qarşı çıxan Amerika bu reaksiyanı Türkiyə çevrilişi üçün göstərmədi. Çevrilişin baş verdiyi gün ABŞ Təhlükəsizlik Şurasında keçirilən iclasda hazırlanmış raport idarəni ələ keçirən hərbiçilərin Yunanistanın NATO-ya qayıtmasını, Egey problemlərinin həlli mövzusunda əməkdaşlığa açıq olduqlarını bildirirdi. Bu raportu hazırlayan Henz çevrilişin müsbət bir hadisə olduğunu, Amerikaya, ya da NATO-ya qarşı edilmiş bir hərəkət olmadığını, bu səbəbdən ABŞ-ın çevrilişi müzakirə etməməli olduğunu bildirirdi [14, s.53-54].

Uzun illər boyunca türk mətbuatındakı müzakirələrdə ABŞ-ın 12 sentyabr əlaqədar Henzin istifadə etdiyi “Bizim uşaqlar etdi (“our boys did”)” ifadəsi müzakirə edildi. Nəyə görə barmaqların yalnız Henzi göstərdiyi hər kəsə maraqlı idi. Belə ki, Henz türk jurnalistlərinin çevrilişlə bağlı müxtəlif suallarına hər dəfəsində çevriliş müsbət fikirlərlə ifadə etmişdir [2, s. 165].

ƏDƏBİYYAT

1. Akşin S., "Siyasal Tarih (1950-1960)" // Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980, İstanbul: 2008, Cem Yayınevi, s.s. 177-215.
2. Birand M.A., Bila.H., Akar R., 12 Eylül-Türkiye'nin Miladı, İstanbul: Doğan Kitap, 1999. 285 s.
3. Çavdar T. Türkiyenin demokrasi tarihi 1950-1995. Ankara: İmge kitab evi yayınları, 1996, 359s.
4. Günal E., Türkiyede demokrasinin Yüzyıllık serüveni 1908-2008, İstanbul: Karakutu yayınları, 2009, 528 s.
5. Günver S., Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü, Ankara: Bilgi yayım evi, 1985, 168 s.
6. İşyar Ö. G., Türk dış politikası sorunlar ve süreçler, bursa 2017, 648 s.
7. Kaçmazoğlu H. B., 27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiyede siyasal fikir hareketleri, Birey yayıncılık, İstanbul: 1995, 224 s.
8. Kuru H., 27 Mayıs 1960 ihtilal dönemi, İktidar-muhalefet ilişkileri// Çağdaş Türkiye araştırmaları dergisi, cild III, say 8 İzmir:1998 ss 241-260, 428 s.
9. Oran B., Türk Dış politikası Kurtuluş savaşından bugüne. Olgular, belgeler, orunlar, 1980-2001. II cilt. İstanbul: İletişim yayınları. 2002. 638 s.
10. Sunay C., Türk siyasetinde 27 Mayıs Darbesi ve Sonrası // Demokrasi Platformu, Üç aylık fikir- kültür-sanat ve araştırma dergisi, sayı 18, Ankara 2009, ss. 23-69 s.
11. Uslu N., Türk-Amerikan İlişkileri, Ankara: 21. Yüzyıl yayınları, 2000, 408 s.
12. Yetkin Ç., Türkiyede Askeri darbeler ve Amerika. Ankara: Ümit yayıncılık, 1995,238 s.
13. 12 eylül öncesi ve sonrası. Milli güvenlik konseyi genel sekreterliği. Türk tarih kurumu basım evi, Ankara, 1981 331 s.
14. Özata M., USA and September 12 Coup: The perspective of a Democracy on the coup//Asia minor studies-international journal of social sciences, volume: 5 Kilis: 9 January 2017.